

Ing. Otakar Vlach, CSc.

MOŽNOSTI A ÚČINNOST OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY PO ROZDĚLENÍ ČSFR

Dnem 1. 1. 1993 došlo k rozdělení ČSFR na dva samostatné státy, Českou republiku (ČR) a Slovenskou republiku (SR) a současně k rozdělení Československé armády na Armádu České republiky (AČR) a Slovenskou armádu.

Ponechme stranou politické, ekonomické, sociální, národnostní a jiné otázky související se vznikem uvedených subjektů a analyzujeme některé základní skutečnosti v oblasti zabezpečení jejich obrany z obecnějšího pohledu, zejména profesně vojenského.

První otázkou, která se v souvislosti se zabezpečením obrany obou republik nabízí, je principiální otázka, zda totiž je vůbec nutné za dané mezinárodněpolitické situace věnovat pozornost otázkám obrany a s jakou intenzitou by měla být tato problematika v obou státech řešena.

Rozpadem Varšavské smlouvy skončilo dlouhé období studené války, odstraněno bylo nebezpečí vzniku globálního ozbrojeného konfliktu a vojenské střetnutí dvou nejsilnějších vojenských uskupení, disponujících mohutným jaderným i konvenčním potenciálem. Velmi zřetelné a hmatatelné jsou výsledky v oblasti mírových iniciativ, jejichž výrazem je podstatné omezení jaderné výzbroje a tím i snížena rizika jaderné války. Evropské státy přijaly výsledky vídeňských jednání ke snížení početního stavu ozbrojených sil, zbraňových systémů a zbraní a prokazují vůli je bezpodmínečně dodržet. Mezi demokratickými státy Evropy, včetně států bývalé koalice Varšavské smlouvy, byl nastolen režim důvěry a v oblasti vojenství i vzájemné kontroly dodržování přijatých dohod. V souvislosti s tím, že jsou připravovány další kroky v oblasti upevnění míru a odstranění možných příčin vzniku ozbrojeného konfliktu, mnohdy se považují otázky obrany, v nejširším slova smyslu a tedy i z pohledu České republiky, za ne právě aktuální. Takové tendence jsou u nás zejména živé z mnoha důvodů nejen historických, ale i současných. Zvláště složité jsou otázky přechodu našeho státu na tržní ekonomiku a ekonomické situace vůbec, což má bezprostřední vliv na obranu státu (výdaje na obranu).

Otázka obrany, a to nejen České republiky, ale i všech dalších evropských států, je i přes výrazné uvolnění politického a vojenského napětí stále naléhavá. Nevzdává se jí a nepodceňuje ji ve svém vlastním zájmu žádná evropská země. Existují

ještě rizika, a to rizika velmi aktuální, která jednoznačně nevylučují vojenskou konfrontaci. Mohou vzniknout i jiné situace, v nichž bude jediným řešením použití ozbrojené síly. Občanská válka v zemích bývalé Jugoslávie, ozbrojené konflikty v některých republikách bývalého Sovětského svazu i v jiných částech světa to jasně potvrzují. Politické, národnostní, náboženské a sociální poměry jsou v některých regionech Evropy i světa tak rozdílné, že mohou být příčinou náhlých a překvapivých změn, jejichž důsledkem může být eskalace vojenských střetů. Do takovýchto konfliktů mohou být vtaženy i země, které nemají důvody a zájem se jich zúčastnit, ale které k tomu byly donuceny v zájmu zachování své suverenity nebo jiných zájmů a práv svých občanů.

Na řešení takovýchto situací musí být připravena i ČR a SR a jejich armády, jejichž bojová síla a možnosti se v důsledku rozdělení snížily. Z obecného pohledu obrany mají oba státy řadu shodných objektivních podmínek. Jde o státy počtem obyvatel a rozlohou malé s omezenými možnostmi vojenského potenciálu. Nicméně je v tomto směru na tom lépe Česká republika. Oba státy, vzhledem ke své geografické poloze ve středu Evropy, se mohou stát, zvláště v případě globálního konfliktu, středem zájmu válčících stran. Mohou tedy být donuceny v zájmu vlastním takového konfliktu se zúčastnit, nebo budou do něj prostě vtaženy. Ze strategicko-operačního hlediska může být Česká republika více ohrožena. Prostor Čechy se přimyká k hlavnímu směru stře-doevropského válčičtí Paříž - Berlín - Varšava - Moskva. Slovensko je z hlediska tohoto směru chráněno souvislými horskými masivy. Může být ohroženo z jihu, z podružného směru Mnichov - Vídeň - Budapešť - Oděsa. Otevřen je příčný směr Vídeň (Budapešť) - Brno - Ostrava - Varšava, což se dotýká i ČR.

Již samotný vznik dvou armád rozdělením z jedné, vyvolává zvýšené nároky v oblasti počtů osob, materiálního a jiných druhů zabezpečení. Řada orgánů se logicky zdvojuje. Místo jednoho ministerstva obrany jsou dvě (i když početně menší), jejichž činnost musí být zabezpečena technickými a provozními prostředky. Obdobně tomu je u řady dalších orgánů velení na nižších stupních (velení letectvu a vojsku PVO), speciálních útvarů, jednotek a zařízení, které byly v rámci federální armády jen po jednom. V současné době je ještě možné, aby v řadě oblastí byly uzavřeny dohody a smlouvy o společném využívání některých prvků armádního organismu oběma armádami. Je však také přirozené a logické, že postupem času dojde k "osamostatňování" a zvýrazňování "nezávislosti" i v těchto oblastech, což bude představovat další potřebu lidí, prostředků a nákladů. Pokud by i nadále byla využívána některá vojenská zařízení společně, bude je muset příslušná strana hradit. Podstata celé této záležitosti je však v tom, že všechna takováto opatření půjdou na vrub vojsk, a to jak jejich početních stavů, tak i prostředků na modernizaci výzbroje, výcvik, jednotlivé druhy zabezpečení atd. To je umocněno ještě limitovanými počty vojáků podle vídeňských jednání. Již samotný akt rozdělení federální armády snižuje bojové možnosti Armády České republiky asi o 5 %, Slovenské armády o 8 až 10 %.

Velikostí, ve vztahu k počtu obyvatel, jsou obě uvedené armády srovnatelné, což

vyplývá z principu dělení federální armády 2 : 1. Tento trend zůstane zachován po určitou dobu i pro budoucnost. Je podložen respektováním stanovených limitů počtů osob a hlavních druhů zbraní (Vídeňské dohody), jak je uvedeno v **tabulce 1**. (Ve všech dalších kalkulacích se vychází z těchto jednoznačných počtů, i když v blízké době mohou být zcela jiné).

Tabulka 1

OSOBY, ZBRANĚ	POČTY		
	Stanovené pro ČSFR	Připadající na ČR	Připadající na SR
Osoby	140 000	93 333	46 667
Tanky	1 435	957	478
Obrněné transportéry a BVP	2 050	1 367	683
Děla a minomety nad 100 m/m	1 150	767	383
Bojové letouny	345	230	115
Úderné vrtulníky	75	50	25

Počet vojáků a zbraní na 100 000 obyvatel uvádí **tabulka 2**.

Tabulka 2

OSOBY, ZBRANĚ	ČSFR	ČR	SR
Vojáci	899,00	906,00	885,00
Tanky	9,20	9,30	9,00
Obrněné transportéry a BVP	13,10	13,20	12,90
Děla a minomety	7,40	7,40	7,30
Bojové letouny	2,20	2,20	2,20
Úderné vrtulníky	0,48	0,48	0,47

Z pohledu absolutních počtů je Armáda České republiky dvakrát větší. Zcela jednoduchými počty lze získat řadu dalších podkladů pro porovnání možností obou armád.

Jednoduchou kalkulací lze vypočítat počet vojáků a zbraní (hustotu) na určitý úsek státní hranice:

Celková délka státní hranice bývalé ČSFR byla 3472 km (z toho s Polskem 1310 km, SRN 815 km, Rakouskem 458 km, Slovenskem 272 km), SR 1709 km (z toho s Polskem 548 km, Ukrajinou 98 km, Maďarskem 679 km, Rakouskem 112 km, ČR 272 km). Průměrnou hustotu na 10 km v situaci před rozdělením ČSFR a po rozdělení, tedy v ČR a SR uvádí **tabulka 3**.

Tabulka 3

Vojáci, zbraně	ČSFR před rozdělením	Po rozdělení	
		ČR	SR
Vojáci	403,20	404,50	273,00
Tanky	4,13	4,14	2,79
Obrněné transportéry a BVP	5,90	5,92	3,99
Děla a minomety	3,31	3,32	2,24
Bojové letouny	0,99	0,99	0,67
Úderné vrtulníky	0,21	0,21	0,14

Jak vyplývá z tabulky 3, připadá na 10 km státní hranice v České republice stejný počet vojáků a zbraní (resp. nepatrně vyšší), jako při existenci ČSFR, ve Slovenské republice je v průměru o 32,3 % nižší. Tento, byť lineární propočtení, dává určitou představu o možnostech obou armád. Je však zřejmé, že nikdy nedojde k rovnoměrnému rozdělení vojsk podél celé státní hranice, a to ani v krajním případě kruhové obrany. Zajímavější je proto úvaha o možnosti vedení obrany na jednom nebo několika směrech strategicko-operačního významu, což budou zpravidla tankové směry. Pro jednoduchost výpočtu počítejme šířku těchto směrů v České republice a ve Slovenské republice s tím, že ostatní úseky státní hranice budou bráněny minimálním počtem sil.

V České republice činí celková šířka tankových směrů asi 120 km, ve Slovenské republice asi 230 km (včetně jižní státní hranice, kde je přirozenou překážkou řeka Dunaj v úseku širokém okolo 120 km). Z tohoto výpočtu je vyjmuta státní hranice mezi ČR a SR. Při úvaze, že na tankových směrech bude zasazeno okolo 70 % sil pozemního vojska, bude na nich dosaženo této průměrné hustoty - viz tabulku 4.

Tabulka 4

Vojáci, zbraně	ČR		SR	
	Zasazeno celkem	Na 1 km připadá	Zasazeno celkem	Na 1 km připadá
Vojáci	65 333	544,0	32 667	297,0
Tanky	669	5,6	334	3,0
OT a BVP	957	8,0	478	4,3
Děla a minomety	536	4,5	268	2,4

I tento zjednodušený výpočet ukazuje v průměrech rozdíl mezi možnostmi Armády České republiky a Slovenské armády.

Rozdílné jsou podmínky pro použití letectva. Letištní síť na území bývalé ČSFR byla dlouhodobě budována v zájmu zaujetí operační sestavy proti Západu. Na

území ČR je proto dnes dostatek letišť se zpevněnou vzletovou a přistávací dráhou o délce 2 km a více, včetně letišť civilních, plně využitelných za branné pohotovosti státu vojenským letectvem. To umožňuje dostatečné rozptýlení letectva a široký letištní manévr. Na jeden letecký pluk připadají 3 až 4 letišť, na jednu letku více jak jedno letiště. Na všech důležitých vojenských letištích jsou vybudovány železobetonové úkryty pro letouny a zodolněny jsou další životně důležité objekty letišť.

Na území SR je naopak nedostatek letišť i pro tak početné slabé letectvo, jaké Slovenská armáda má. Navíc jsou současná letiště nevhodně umístěna. V minimálním rozsahu jsou provedeny z odolňovací práce, čímž je slovenské vojenské letectvo velmi zranitelné. K rozšíření letištní sítě na Slovensku zřejmě v nejbližší perspektivě nedojde vzhledem k vysokým nákladům, které dnes výstavba letišť vyžaduje.

Obdobná situace jako u letectva je i v oblasti protivzdušné obrany státu, resp. vojska PVO. Rovněž hlavní uskupení vojska PVO bylo vytvářeno v prostoru Čechy a Morava, zatímco prostor Slovenska byl považován za týlový prostor. Rozložení sil a prostředků PVO ukazuje **tabulka 5**.

Tabulka 5

Druhy vojsk PVO	Prostor		
	Čechy	Morava	Slovensko
Protiletadlové raketové vojsko	52 %	29 %	19 %
Stíhací letectvo	67 %	33 %	--
Radiotechnické vojsko	50 %	30 %	20 %

První sled PVO zahrnující prostor Čechy byl výrazně preferován ve všech směrech. Disponoval nejúčinnějšími prostředky protiletadlového raketového vojska, radiotechnického vojska i nejnovějšími typy stíhacích letounů. Celý systém, velení a řízení protivzdušné obrany byl vysoce centralizován na Ústřední velitelské stanoviště, dislokované v České republice. Systém zjišťování, vedení a vyhodnocování vzdušných cílů, řízení paléb protiletadlového raketového vojska a navedení stíhacího letectva byl automatizován.

Redislokací části vojska PVO z České republiky v rámci dělení federální armády se sice zvýší možnosti PVO Slovenské republiky, jako systém bude však muset být teprve vybudována, což si vyžádá nejen značné náklady, ale i dlouhodobější opatření. Jaké budou bojové možnosti PVO České republiky a Slovenské republiky by bylo možno získat přesnou analýzou jednotlivých náletových směrů. Složitě výpočty lze pro daný účel nahradit kvalifikovaným odhadem odvozeným z výpočtů dříve provedených pro PVO ČSFR. Již pouhé srovnání velikosti území obou republik k prostředkům PVO snižuje účinnost PVO Slovenska asi o 20 %. Všechny další limitující prvky účinnosti PVO tvoří asi dalších 20 % v neprospěch Slovenska, což znamená, že bude celkově nižší zhruba o 40 % ve srovnání s PVO České republiky.

Celková účinnost a možnosti obrany ČR a SR vyniknou, porovnáme-li jaké síly a prostředky bylo možné zasadit v případě existence ČSFR (tedy federální

armády) při agresi do prostoru České republiky nebo při agresi do prostoru Slovenské republiky, a jaké jsou možnosti Armády České republiky a Slovenské republiky při obraně samostatných států (při zasazení všech jejich sil). Tyto výpočty, které mají dnes jen statisticko-ilustrační význam, uvádějí **tabulka 6** - při agresi do prostoru České republiky a **tabulka 7** - při agresi do prostoru Slovenské republiky.

Tabulka 6

Vojáci a druh zbraně	Celkový počet v Čs. armádě	Z Čs. armády by mohlo být zasazeno		Zasazení jen AČR	
		Počet	% Čs. armády	Počet	% Čs. armády
Vojáci	140 000	120 000	85,7	93 000	77,7
Tanky	1 435	1 200	83,6	957	79,7
OT a BVP	2 050	1 800	87,8	1 367	75,9
Děla a minomety	1 150	950	82,6	767	80,7
Bojové letouny	345	300	86,9	230	76,6
Úderné vrtulníky	75	75	100,0	50	66,6

Tabulka 7

Vojáci a druh zbraně	Celkový počet v Čs. armádě	Z Čs. armády by mohlo být zasazeno		Zasazení jen Slovenské armády	
		Počet	% Čs. armády	Počet	% Čs. armády
Vojáci	140 000	110 000	78,5	46 600	46,6
Tanky	1 435	1 100	76,6	478	43,4
OT a BVP	2 050	1 700	82,9	683	40,1
Děla a minomety	1 150	850	73,9	383	45,0
Bojové letouny	345	300	86,9	115	38,3
Úderné vrtulníky	75	75	100,0	25	33,3

Z uvedených tabulek vyplývá velmi zřetelné snížení možností zasazení vojsk a zbraní jak k obraně České republiky, tak k obraně Slovenské republiky ve srovnání s možnostmi zasazení bývalé federální armády. Toto snížení vykazují zcela přesvědčivě rozdíly uvedené v **tabulce 8**.

Tabulka 8

Vojáci a druhy zbraní	Procento snížení při obraně	
	ČR	SR
Vojáci	8,0	31,9
Tanky	3,9	33,2
OT a BVP	11,9	42,8
Děla a minomety	1,9	28,9
Bojové letouny	10,3	48,6
Úderné vrtulníky	33,4	66,7

V průměru se tedy snižují možnosti zasazení vojsk u Armády České republiky asi o 8 až 10 %, u Slovenské armády o 30 až 35 %.

Je pochopitelně možné srovnávat celou další škálu numericky vyjádřitelných ukazatelů, které by daly ještě objektivnější důkazy o výrazných rozdílech vojenských možností a tedy i obrany mezi Českou republikou a Slovenskou republikou. Ani to však nejsou ukazatele jediní. Z dalších aspektů majících vliv na stav připravenosti obou armád vyberme alespoň ty nejpodstatnější, k nimž patří:

1. Armáda České republiky (AČR) vznikla v podstatě transformací z bývalé federální armády. Po předání útvarů, jednotek, zbraní a materiálu Slovenské armádě může provádět další odpovídající organizační změny, zatím co Slovenská armáda se jako celek teprve konstituuje.

2. V AČR nevznikají problémy s dislokací vojsk. Vzhledem k dostatku vojenských objektů vzniká spíše otázka jejich efektivního využití a předávání přebývajících objektů do užívání civilním orgánům a organizacím. Pro Slovenskou armádu představuje odpovídající dislokace vojsk dlouhodobý problém.

3. Vzhledem k historicky vzniklému rozložení zbrojního průmyslu na území bývalé ČSFR je sporné, zda je výhoda na české či slovenské straně, přihlídneme-li k jeho konverzi.

4. Zdá se, že i systém vojenského školství vyřeší Armáda České republiky snadněji než armáda Slovenské republiky.

5. Hlavní opatření operační přípravy státního území byla v minulosti ze známých důvodů uskutečňována především na území Čech a Moravy, a to již v období před druhou světovou válkou. To se týká nejen výlučně vojenských opatření a zařízení, ale i oblasti spojů, dopravy, skladových kapacit státních hmotných a mobilizačních rezerv atd.

6. Řada jedinečných prvků dříve zajišťujících potřeby federální armády a dislokovaných v České republice bude nadále plnit své funkce v rámci její armády bez přerušení. Na Slovensku je bude zřejmě nutné postupně vytvářet, což u vysoce specializovaných zařízení nebude právě snadné.

Rozdělení ČSFR na dva samostatné státy přineslo v oblasti zajištění jejich obrany celkové snížení její účinnosti jak pro Českou republiku, tak pro Slovenskou republiku. Propočty jen těch nejzákladnějších kritérií zřetelně potvrzují, že pokles účinnosti obrany za dnešní situace dosahuje po rozdělení federální armády v ČR hodnoty okolo 20 %, ve SR asi 50 %. Takový stav bude po určitou dobu více méně stabilní. V budoucnu se bude ale měnit v závislosti na tom, jak která vláda, v souvislosti s dalším vojenskopolitickým vývojem v Evropě a ve světě, bude věnovat pozornost obraně státu a výstavbě armády a jaké prostředky bude schopen ten který stát na obranu vynaložit.

Tento příspěvek, vycházející z analýz i prognóz trendů vývoje v oblasti obrany v České republice a Slovenské republice naznačuje, že Česká republika má lepší výchozí podmínky i předpoklady naplnit své záměry v této, pro stát tak důležité oblasti.

Plukovník doc. Ing. Václav M a r y š k a, CSc.

K NĚKTERÝM OTÁZKÁM BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY ČESKÉHO STÁTU

V nejobecnější podobě je možné bezpečnostní politiku definovat jako souhrn opatření kodifikujících odpovědnost státu za vyprojektování, realizaci a udržování takových podmínek vnitřního i vnějšího bezpečnostního klimatu, které umožní nejúčinnější rozvoj státní prosperity.

Klíčové místo v tomto souhrnu nesporně představuje charakter i míra možného ohrožení státu a z něj vyplývající důsledky pro potřeby vojenské obrany či možnosti jejího zajištění.

K analýze tohoto problému doporučil známý vojenský odborník, italský generál Douhet, tento prověřený recept:

"Chceš-li pochopit podstatu příští možné války, mobilizuj představivost, dříve se dostatečně hluboko do historie, hleděj podstatné rysy a ptej se přítomnosti, co připravuje pro budoucnost.

Teprve potom se pokus stanovit, jaká změna nastane v charakteru války z důvodů, které jsou na pořadu dne."